

עקרונות בניהול התערבות חינוכית לקראת יום השנה לאירועי שבעה באוקטובר 2023 לצוותי החינוך בבתי הספר היסודיים

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי

אגף בכיר - שירות פסיכולוגי ייעוצי

צוותי חינוך יקרים,

מערכת החינוך נערכת לקראת ציון יום השנה לאירועי השבעה באוקטובר 2023 מתוך שאיפה לעמוד לצד הקהילה החינוכית, להוביל מהלכי שיח ותמיכה שיכירו בכאבי הזיכרון האישיים, המשפחתיים והקהילתיים, ויאפשרו לקהילה לבטא אותם בתנאים של רגישות, כבוד ותמיכה בדגש על תקווה וחוסן.

מציאות המלחמה משותפת לכל הקהילה החינוכית, במעגלי קרבה וחשיפה שונים, וכל אחת ואחד מכם עובר מזה שנה דרך אישית, משפחתית וקהילתית לא פשוטה. יום השנה עשוי להציף בכם את חוויות ההתמודדות האישית והמקצועית להן נדרשתם לאורך השנה הארוכה. שנה בה עמדתם במסירות וברגישות לצד תלמידים, עמיתים ומשפחות בהתמודדויות קשות וכואבות. **חשוב שתהיו קשובים לליבכם ושתתנו מקום לחוויה האישית שלכם**; לדאגה, לכאב, לאובדן, לכעס, לצער שחוויתם אתם או שחוו הקרובים אליכם ולתקווה בה אתם מחזיקים. **מצאו מה מחזק אתכם ותומך בכם ואל תישארו לבד**. במידת הצורך שתפו את העמיתים ואת הצוות התומך.

יום הזיכרון חל כשהמלחמה עדיין בעיצומה, האובדן כה טרי, פצועים כה רבים בגוף ובנפש עדיין נמצאים בתהליכי שיקום והחלמה, החטופים עדיין בשבי ומפונים רבים טרם שבו לביתם. לפיכך, **שיח הזיכרון הוא לפני הכל שיח על מחויבות, על ערבות הדדית ותקווה**. השיח, השיתוף והתמיכה מהווים גורמי הגנה הממתנים את ההשפעה של גורמי הסיכון ומאפשרים את בניית החוסן האישי ואף הקהילתי.

בכיתות הצעירות ובכלל, חשוב להפעיל שיקולי דעת ולהתאים את הפעילות ואת השיח לתלמידים. במהלך השיח חשוב להזכיר את משמעות היום אך לעשות זאת באופן מחושב ועדין תוך שימת דגש על תקווה, עשייה וחוסן. מומלץ להימנע מהזמנת מרצים חיצוניים וחשוב להתבסס יותר על שיח פנימי כיתתי, בתנאים של קירבה וקשר. במידה שעולה צורך מומלץ להיעזר בצוות הטיפול - יועצת/ פסיכולוגית על מנת לחשוב יחד איך נכון יהיה להנחות את השיח בכיתה.

בהתייחס לתלמידים עם מוגבלות, ובייחוד תלמידים המגלים קשיים רגשיים ונפשיים ותלמידים המתקשים בויסות רגשי, בעיבוד ובהבעת רגשות, יש להפעיל שיקול דעת ולהתאים את הפעילות, להיערך מראש למגוון דרכים המאפשרות עיבוד והבעה ולתגובות שעשויות להיראות לא מותאמות. ניתן להיעזר במטפלת או מומחית תחום מהמתי"א.

אילו פעולות מומלץ לנקוט טרם הפעילות ובתכנון השיח?

בתכנון פעילויות לציון אירועי השבעה באוקטובר חשוב שתהיו מודעים לעצמכם, שתפעלו מתוך קשב למערך הכוחות והתמודדויות שלכם, ובסגנון השיח שנכון לכם. כמו תמיד, חשוב להיות ערניים למיפוי מעגלי הפגיעה בכיתה ולשונות שנגזרת מתוך כך. כדאי להכיר את ההשלכות השונות של המלחמה על כל משפחה ואת האופן בו המשפחות השונות או הקהילה מתמודדות, ולתכנן את התערבויות על פי מאפייני הכיתה ומעגלי הפגיעה בה:

היועצות

חשוב להיוועץ ביועצת ובפסיכולוגית הן לגבי תלמידים במעגלי הפגיעה השונים והן לגבי הכיתה והאקלים הכיתתי.

יידוע ושיתוף

חשוב ליידע את כלל ההורים בדבר הפעילויות המתוכננות. בנוסף, חשוב לשתף באופן אישי את הורי התלמידים שמצויים במעגלי פגיעה קרובים בדבר השיח ופעולות הזיכרון, ולחשוב עמם על מידת המעורבות של ילדם בפעילויות ועל האופן בו ילדם יחוש מוגן. חשוב להעביר לתלמידים ולהורים **מסר של בחירה** כדי לאפשר להם לחוש מוגנים ובעלי יכולת השפעה.

איזון פעולות ומסרים

חשוב לא להפגיש את התלמידים עם עומס מידע, להימנע מרצף של סיפורים או פעילויות שעלולים ליצור הצפה, נבחן היטב את התכנים שאנו מביאים ונמנע משימוש בסרטונים או תמונות שאינם תואמי גיל. נשתדל לשזור בשיח בעיקר סיפורי פעולה, תקווה וחוסן. במקביל חשוב להזכיר לתלמידים עד כמה חשוב להימנע מצפייה בתמונות וסרטונים קשים לצפייה שהתוכן שלהם עלול להציף אותם ולהכאיב להם.

אזור והפגה

מומלץ לשלב בפעילות הכיתתית משימות יצירה והבעה

תכנון מוקדם

חשוב לתכנן מבעוד מועד את השיחה, המפגש או הסדנה כדי לשלוט ככל האפשר במהלך וכדי לחוש מוגנים ומתוכננים.

חשוב לפעול על פי הנחיות חוזר מנכ"ל יום הזיכרון הלאומי לאירועי שבעה באוקטובר 2023 ומלחמת חרבות ברזל

עקרונות בניהול השיח החינוכי

שיח חינוכי

שיח פשוט, מורה ותלמידים, פרטני או כיתתי, ככלי חינוכי. שיח אנושי שמאפשר לדבר בפשטות ולהיות יחד.

שיח רגשי-חברתי

מתן מקום להבעת רגשות, לתיאור מחשבות ולעיבוד החוויה האישית. חשוב לאפשר מרחב ביטוי בו התלמידים יוכלו לשזור גם ביטויי קושי וגם אמירות על חוסן ותקווה. נשאל- "מי חוצה איתך מה הוא מרגיש? מה הוא חושב? חלום או אשמוע איתך".

שיח מוגן

שמאפשר ביטוי פתוח אך גם שומר על גבולות. השיח בכיתות יושפע גם מסיפורים והתייחסויות שישתפו תלמידים. במידה שתלמיד משתף בתוכן שעלול להיות קשה לשאר התלמידים, נקשיב לו באהבה, נעצור בעדינות ונאמר לו: "גידה שליפה, דברך חשוב לנו כל כך ואני אמשך אהקליב לך בפרטיות, רק לפני". בהמשך היום נפגש עמו ונשוחח עמו, נקשיב לדבריו ברגישות ובהתעניינות ונעזור לו לזהות מה חשוב לו שיקרה, למה הוא זקוק מאתנו ומה הוא רוצה לעשות כעת.

פתיחות וסובלנות

בכיתה, בדיוק כמו בקרב המבוגרים, צפוי להיות מנעד רגשי רחב ומגוון תגובות שאת כולן חשוב לכבד ולקבל. חשוב להעביר מראש מסר של פתיחות וסובלנות אשר יאפשר לתלמידים לחוש נוח לבטא שאלות, רגשות מורכבים ומחשבות. נאמר: "מרגישו נוח איתך אנו לא חייבים להסכים אך אנו מכבדים וקשובים".

שפה משותפת

בתוך הפתיחות למגוון הקולות חשוב לזהות גם את המשותף והמחבר. לזהות את ה"ביחד" שלנו ולנסות ליצור סיפור כיתתי, אפילו קטן, אבל משותף. למצוא קו מחבר בתוך המגוון והמנעד. כגון "אצלנו בכיתה...".

גמישות ותנועה

בעזרת השיח נשאף לעזור לתלמידים לקבל שבכל אחד יש מגוון קולות ולעיתים רגשות סותרים או אפילו בלבול פנימי. חשוב שהתלמידים יבינו שמותר לכל אחד להחזיק בדעה אישית אך גם לזוז בין דעות ולהתגמש, שזה בסדר לעיתים להתקרב ולעיתים להתרחק, לפעמים לחשוב כך ולפעמים אחרת.

תפקידה של התקווה

בשיח על אודות הזיכרון חשוב לשזור הזמנה לביטוי תקווה, אור וצמיחה כפרטים וככיתה. תקווה מושתתת על יצירת חיבור בין העבר לעתיד ומתייחסת לבניית עתיד טוב יותר. לצד הקושי הרגשי אנו שואפים לעזור לתלמידים לפתח עמדות אישיות של תקווה, מסוגלות ומשמעות. נשאל: "מה צוער לכם אהרזיש תקווה באיך?"

זמן אוורור

עם תום הפעילות חשוב לקיים שיח שמאפשר עיבוד של חוויית המפגש ובהמשך מומלץ לא לעבור מפעילות לפעילות ללא הפוגת ביניים.

הזיכרון האישי

כל אחד מהתלמידים היה ועודנו חלק מאירועי השבעה באוקטובר והמלחמה, מקרוב ומרחוק (כנוכחים/ כעדים/ כמושפעים). יום זיכרון, במרחק שנה בלבד מתחילת האירועים שעדיין לא תמו, הופך את הזיכרון לטרי, אישי ורגיש. בכל גיל ההזמנה לציין את יום הזיכרון עלולה להיות קשה וחשוב לאפשר לתלמידים בחירה כיצד להשתתף בשיחה או בפעילות. גם בתוך השיחות בכיתות נגלה רגישות והבנה לתלמידים שיבחרו לא להתבטא ואולי אף לעסוק במשהו אחר. נאמר: "לא אכזרנו נוח אלהיך במלחמת אישלי. צמק הישיבה אנו ונהקלכה היא בעצמה השתתפה"

סיפורי התמודדות

תלמידינו מיומנים בשיח רגשי וביטוי אישי, מתוקף מאפייני הדור ובצל שנת ההתמודדות הארוכה שנכפתה עליהם. חשוב להקשיב להם, לתת מקום לסיפורים האישיים הקטנים הפרטיים, ואז לצאת מתוך דבריהם ולנסות להבנות יחד איתם את אוסף סיפורי ההתמודדות שלהם. נגיב ונשאל: "השתתף האישלי אף היה משמעותי אנו מנווד, סיפור אכזרתי קטן אך מעיד על כוחה עצומים, אינו התמודדו אפילו אנווד מהסיפור?"

מאגרי כ"ח

כחלק מהשיח מומלץ להזמין את התלמידים לזהות את הניסיון שצברו השנה ואת "ארגז כלים" שהם פיתחו לעצמם כחלק מההתמודדות עם המלחמה. נשאל: מה למדתם על עצמכם השנה? אילו כוחות שלכם באו לידי ביטוי השנה? מה גיליתם שעוזר לכם?

לאורך השיחה נשים לב לתלמידים שיביעו קושי או הצפה רגשית, למענם נשקול למתן את מידת העיסוק בנושא כך שיחושו מוגנים. בסוף השיחה נשוחח עמם, נקשיב להם ונהיה עמם. בהמשך נעדכן את היועצת והפסיכולוגית ואף את הוריהם ונלווה אותם בהתמודדות המתמשכת.

לסיים השיח והפעילות חשוב תמיד לכוון את התלמידים לעשייה והשפעה ולשאל:

מה אנו יכולים לעשות כעת למען משפחה בקהילה? (משפחה שכוחה, משפחה חטופים, משפחה הפצועים, משפחה כוחה הביטחון למשפחה ביטחונים או בקבוצה ומשפחה לטפוחה נהיית).

נשות ואנשי חינוך יקרים – אנו מוקירים ומעריכים את נכונותכם לעמוד לצד תלמידיכם גם ברגעי המלחמה והקושי וגם ברגעים של תקווה ונחמה. השיחות הכיתתיות והאישיות שאתם מנהלים עם תלמידיכם לאורך חודשי המלחמה מלמדות אותם שתמיד יש מי שמקשיב להם, מלווה אותם ועוזר להם.

אנא, שתפו את עמיתים או את יקיריכם טרם השיחה ואף אחריה ואל תישארו לבד. זכרו, כמו תמיד – היועצת, הפסיכולוגית והנהלת בית הספר זמינים לכם, ובעת הצורך אפשר לפנות גם למוקד הסיוע הרגשי של משרד החינוך *6552 שלוחה 5.

בתפילה לשובם הביתה של החטופים והחטופות, לביטחונם של החיילים והחיילות, להחלמתם של הפצועים והפצועות, ובתקווה לימים של ביטחון, יציבות ושלווה.

"יש לצה רוחה חתך אף יש לחר ונהיה" (אנדד אלון בן ה-100 תושב קיבוץ בארי)